Eşyanın Gümrük Kıymetinin Artırılması - Anayasa Mahkeme Kararı

25/1/2023 Tarihli ve E: 2022/136, K: 2023/16 Sayılı Kararı - Eşyanın Gümrük Kıymetinin Artırılması - Anayasa Mahkeme Kararı

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2022/136 Karar Sayısı: 2023/16 Karar Tarihi: 25/1/2023 İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Adana Bölge İdare Mahkemesi 2. Vergi Dava Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ikinci paragrafında yer alan "*...veya ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması... "* ibaresinin Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Serbest dolaşıma giriş beyannamesine tabi eşyaya ilişkin olarak fazla ödendiği iddia edilen gümrük vergisi ve katma değer vergisinin faiziyle birlikte iadesi talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 211. maddesi şöyledir:

"*Madde 211 - 1. Kanunen ödenmemeleri gerektiği halde ödenmiş olduğu belirlenen gümrük vergileri geri verilir. Kanunen tahakkuk ettirilmemeleri gerektiği halde tahakkuk ettirilen gümrük vergileri kaldırılır.*

Ancak, kanunen ödenmemesi veya tahakkuk ettirilmemesi gereken gümrük vergileri ilgili kişinin kasten yaptığı bir tahrifat ***veya ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması*** *sonucunda ödenmiş veya tahakkuk ettirilmişse, bu vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin talepler kabul edilmez.*

2. Kanunen ödenmemeleri gereken gümrük vergileri, söz konusu vergilerin yükümlüye tebliğ edilmesi ve ilgilinin üç yıl içinde gümrük idaresine müracaatı üzerine geri verilir veya kaldırılır.

Kontrol ve denetleme sonucunda, geri verme veya kaldırma hallerinden birinin tespiti durumunda, aynı süre içinde geri verme veya kaldırma işlemi doğrudan yapılır. Bu süre mücbir sebep veya beklenmeyen hallerde uzatılabilir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 30/11/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Fatih TORUN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Genel Açıklama

3. Kanunen doğan vergi borcunun eksik ya da fazla tahakkuk ettirilmesi ve bu hâliyle Ödenmiş olması mümkündür. Türk vergi mevzuatında bu tür yanlışlıkların giderilmesi amacıyla öngörülen idari başvuru yolları bulunmaktadır. Gümrük vergileri açısından bu tür yanlışlıkların düzeltilmesi için 4458 sayılı Kanun'un 210 ilâ 217. maddelerinde vergilerin geri verilmesi veya kaldırılması kurumu düzenlenmiştir. Anılan kurum, fazla tahakkuk ettirilen ya da tahsil edilen gümrük vergileri ve para cezaları açısından anlaşmazlıkların idari aşamada giderilmesine hizmet eden bir idari çözüm yoludur.

4. Söz konusu Kanun'un 210. maddesinde geri verme ve kaldırma ibaresinden ne anlaşılması gerektiği tanımlanmış, 211. maddesinde genel geri verme veya kaldırma nedenleri düzenlenmiş, 212 ilâ 214. maddelerinde özel geri verme sebepleri sayılmış, 216. maddesinde geri verme hâlinde faiz yürütülmesine ilişkin şartlar belirlenmiş, 217. maddesinde ise hatalı olarak geri

verilen ve kaldırılan vergilerin tahsiline ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

5. Kanun'un 210. maddesinde bu Kanun'da geçen geri verme deyiminin Ödenmiş olan gümrük vergilerinin tamamen veya kısmen geri Ödenmesi, kaldırma deyiminin ise henüz ödenmemiş olan gümrük vergisinin tamamen ya da kısmen alınmamasına karar verilmesi anlamına geldiği hükme bağlanmıştır. Bu Özelliği nedeniyle 208. maddede vergilerin kaldırılmasına karar verilmesi aynı zamanda gümrük borcunu sona erdiren bir hâl olarak sayılmıştır.

6. Bu bağlamda Kanun'un 211 ilâ 214. maddelerinde yazılı sebeplere göre tahakkuk ettirilmemesi ya da tahsil edilmemesi gereken gümrük vergilerinin gümrük idaresinden ya da gümrük vergisi mükellefinden kaynaklanmasına bakılmaksızın fazla tahakkuk ettirilmesi ya da tahsil edilmesi durumunda, kanuna uygun olmayan vergilendirmenin geçmişe bakılarak düzeltilmesi amaçlanmaktadır.

B. Anlam ve Kapsam

7. 4458 sayılı Kanun'un 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci paragrafında kanunen ödenmemeleri gerektiği hâlde Ödenmiş olduğu belirlenen gümrük vergilerinin geri verileceği, kanunen tahakkuk ettirilmemeleri gerektiği hâlde tahakkuk ettirilen gümrük vergilerinin ise kaldırılacağı hükme bağlanmıştır.

8. Anılan fıkrada öngörülen gümrük vergilerinin kanunen ödenmemesinin ya da tahakkuk ettirilmemesinin gerekmesi, gümrük idaresinin tahakkuk ettirdiği gümrük vergisi tutarı ile maddî hukuk açısından gümrük vergisi mükellefinin ödemekle yükümlü olduğu tutarın birbiriyle uyumlu olmamasını ifade etmektedir. Söz konusu uyumsuzluk geri verme veya kaldırma yoluyla düzeltilebilmektedir. Diğer geri verme veya kaldırma sebeplerinden bağımsız olarak bu durumda ilgilinin talepte bulunması gerekmemekte olup gümrük idaresi geri verme veya kaldırma sebebini resen gözönünde bulundurmak suretiyle geri verme veya kaldırmayı gerçekleştirebilmektedir.

9. Fıkranın İkinci paragrafında ise kanunen ödenmemesi veya tahakkuk ettirilmemesi gereken gümrük vergilerinin ilgili kişinin kasten yaptığı bir tahrifat veya ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması sonucunda ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş olması durumunda bu vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerin kabul edilmeyeceği hükme bağlanmıştır. Anılan paragrafta yer alan "*...veya ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması...* "

ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

10. 7/10/2009 tarihli ve 27369 mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gümrük Yönetmeliği'nin 3. maddesinin (n) bendinde ticaret politikası önlemlerinin gözetim, korunma önlemleri, miktar kısıtlamaları ve ithalat veya ihracat yasaklamaları gibi eşyanın ithal ve ihracı ile ilgili hükümlerle belirlenmiş tarife dışı Önlemleri ifade ettiği hükme bağlanmıştır.

11. Bir ticaret politikası önlemi olan gözetim, dış ticaret konusu eşyaların ithalattaki gelişim seyrinin gözlemlenmesidir. Türk gümrük mevzuatında gözetim önlemi ithalatta gözetim uygulaması adıyla yer almaktadır. İthalatta gözetim uygulamasının dayanağını 29/5/2004 tarihli ve 25476 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulunun 2004/7304 sayılı İthalatta Gözetim Uygulaması Hakkında Karar oluşturmaktadır.

12. Anılan Karar'ın "Gözetim uygulaması" başlıklı 4. maddesinde bir malın ithalatında gözetim uygulanmasına ilişkin kararın başvuru üzerine veya resen yapılacak bir değerlendirme sonucunda Ticaret Bakanlığı İthalat Genel Müdürlüğü tarafından verileceği, yapılacak değerlendirmede ithalatın gelişimi, ithal şartları ve ithalatın yerli üreticiler üzerindeki etkisinin dikkate alınacağı, gözetim kararının gözetim belgesi düzenlenmesi yoluyla ileriye yönelik olarak veya gerçekleşen ithalatı değerlendirmek üzere geçmişe dönük olarak uygulanabileceği, ileriye yönelik gözetime tabi bir malın ithalatında gümrük mevzuatının gerektirdiği belgelerin yanı sıra gözetim belgesinin de aranacağı hükme bağlanmıştır.

13. İthalatta gözetim uygulaması, benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticilerin zarar görmesinin önlenmesi amacıyla eşyanın kıymeti bakımından birim başına asgari bir fiyatın belirlenmesi ve bu fiyatın altında ithalatın gerçekleştirilmesi hâlinde bu durumun izlenmesi esasına dayanan bir dış ticaret politikası savunma aracıdır. Bir malın ithalatının yerli üreticilere zarar verecek veya zarar tehdidi oluşturacak miktar veya şartlarda artması hâlinde bu ithalatın Ticaret Bakanlığınca düzenlenecek gözetim belgesi ile izlenmesine yönelik bir uygulamadır.

14. Bu itibarla bir eşyanın ithalatının kayda alınmak suretiyle ileriye yönelik olarak gözetim uygulamasına tabi tutulduğu durumlarda eşyanın kıymeti bakımından belirlenen birim başına asgari fiyatın altında ithalat gerçekleştirmek isteyen İthalatçıların ithalatta gözetim uygulamasına tabi olması ve ithalat sırasında gümrük mevzuatının gerektirdiği belgelerin yam sıra gözetim belgesini ibraz etmesi gerekmektedir.

15. İtiraz konusu kuralda ise kanunen Ödenmemesi veya tahakkuk ettirilmemesi gereken gümrük vergilerinin ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması sonucunda Ödenmesi veya tahakkuk ettirilmesi hâlinde bu vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerin kabul edilmeyeceği öngörülmektedir. Bu itibarla kuralla ticaret politikası önlemlerinden biri olan ithalatta gözetim uygulamasından kaçınmak amacıyla serbest dolaşıma giriş beyannamesinde mükellefin kendi beyanı ile gözetime tâbi eşyanın gümrük kıymetinin bu eşya için belirlenen birim başına asgari fiyata yükselterek beyan etmesi durumunda daha sonra kendi beyanları üzerine ödenen veya tahakkuk ettirilen gümrük vergisinin geri verilmesinin veya kaldırılmasının önlenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır.

C. İtirazın Gerekçesi

16. Başvuru kararında özetle; diğer vergi mükellefleri için kendi beyanları üzerine tahakkuk eden ve ödenen vergilerin iadesi için başvuru hakkı tanınmasına karşın itiraz konusu kuralla gümrük vergisi mükelleflerinin kendi beyanları üzerine tahakkuk eden ve ödenen vergilerin geri verilmesi veya kaldırılması imkânının ortadan kaldırılmasının eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, gümrük vergisi mükelleflerinin kanunen ödememeleri gerekmesine rağmen ödemiş oldukları bu verginin geri verilmesi veya kaldırılması için öngörülen başvuru yolunun kapatılmasının mülkiyet hakkını ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

18. Anayasa'nın 35. maddesinde "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sımrlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz." denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

19. Mülkiyet hakkı; kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak şartıyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden

yararlanma ve üzerinde tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin kısıtlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına getirilmiş bir sınırlama niteliğindedir.

20. itiraz konusu kural, kanunen ödenmemesi veya tahakkuk ettirilmemesi gereken gümrük vergilerinin ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması sonucunda ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş olması durumunda bu vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerin kabul edilmeyeceğini öngörmektedir. Fazladan ödenen verginin iade edilmemesini Öngören kuralın mülkiyet hakkına yönelik sınırlama getirdiği açıktır.

21. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa’nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 55-58).

22. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin türü belirlenirken sonucu yanında ayrıca müdahalenin amacının da dikkate alınması gerekmektedir. Günümüzde devletler, ekonomik ve sosyal hayatı yönetmek, belli bir düzen kurmak gayesiyle bireylere yükümlülük veya yasak getirici birtakım kurallar ihdas etmektedir. Devletlerce oluşturulan sosyal ve ekonomik düzenin korunabilmesi için çeşitli cezai veya hukuki yaptırımlar vazedilmektedir. Bu yaptırımlar hürriyeti bağlayıcı ceza gibi kişilerin bazı hak ve Özgürlüklerinin sınırlandırılması veya duruma göre tamamen ortadan kaldırılması biçiminde olabileceği gibi mülkiyet hakkına müdahale mahiyeti taşıyan mali

nitelikteki birtakım kısıtlama veya yoksunluklar şeklinde de tezahür edebilir (Sedat Haspolat, B. No: 2014/12849,20/7/2017, § 67),

23. Yetkili kamu otorite ve organlarınca getirilen yasak ve Önlemlere aykırı davranılması karşılığında mali nitelikte yaptırım öngörülmesi, ilgili yasak veya önlemle korunan hukuki yararın temas ettiği ekonomik ve sosyal alanın kontrolü amacına yöneliktir. Burada devlet, koyduğu yasak veya öngördüğü yükümlülüğe aykırı davranışı yaptırıma bağlamak suretiyle kurduğu sosyal ve ekonomik düzenin devamlılığını ve korunmasını hedeflemektedir. Bu nedenle kamu yükümlülük ve yasaklarına aykırı davranış nedeniyle mali nitelikte yaptırım uygulanması suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kontrolü kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. (Sedat Haspolat, § 68).

24. İtiraz konusu kural, gümrük düzeninin korunması amacına yöneliktir. Kanun koyucu, gözetim belgesi uygulamasından kaçınmak amacıyla fazladan Ödenen verginin iade edilmemesi yönünde düzenleme yapmak suretiyle gümrük düzeninin devamlılığını sağlamayı hedeflemiştir. Dolayısıyla gümrük düzenine aykırı davranış nedeniyle fazladan ödenen verginin iade edilmemesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkiyetin kontrolü kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

25. Anayasa'nın anılan maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik sınırlamaların kanunda öngörülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

26. Öte yandan mülkiyet hakkına sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına İlişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa’nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

27. Anayasa’nın söz konusu maddesinde “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve Ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” denilmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması ve ölçülü olması gerekir.

28. Anayasa’nın anılan hükümleri uyarınca mülkiyet hakkına yapılan sınırlamalarda dikkate alınacak öncelikli ölçüt, sınırlamanın kanunla yapılmasıdır. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfîliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

29. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinin temel unsurlarından olan hukuki belirlilik ilkesi uyarınca kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler, hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153,154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

30. 4458 sayılı Kanun’un 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci paragrafında kanunen ödenmemeleri veya tahakkuk ettirilmemeleri gerektiği hâlde ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş olduğu belirlenen gümrük vergilerinin geri verileceği veya kaldırılacağı, anılan fıkranın itiraz konusu kuralın da yer aldığı ikinci paragrafında ise kanunen ödenmemesi veya tahakkuk ettirilmemesi gereken gümrük vergilerinin geri verilmesi veya kaldırılması taleplerinin hangi hâllerde kabul edilmeyeceği düzenlenmiştir. Bu çerçevede kuralla, anılan hâllerden birine yer verilmiş olup gümrük vergilerinin geri verilmesi veya kaldırılması talebinin eşyanın ticaret politikası önlemlerine tabi eşya olması ve gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması durumunda kabul edilmeyeceği öngörülmek suretiyle gümrük vergilerinin geri verilmesi veya kaldırılması talebinin kabul edilmemesi için aranan şartlar açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu itibarla kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu ve kanunilik şartını taşıdığı anlaşılmıştır.

31. Anayasa’nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak sınırlanabileceği belirtilmiştir. Anayasa’nın 35. maddesinde ise mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği öngörülmüştür.

32. Bir eşyanın kıymeti bakımından belirlenen birim başına asgari fiyatın altında veya belirli miktarların üzerinde ithal edilmek istenmesi hâlinde anılan ithalat gözetime tabi tutulabilmektedir. Bu takdirde söz konusu eşyanın yüksek miktarda veya düşük kıymetle ithalatının izlenebilmesi amacıyla gözetim belgesi alma zorunluluğunun yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu suretle ilgili eşyaya yönelik ithalatın zaman içinde ekonominin geneli ve özellikle yerli üretici üzerindeki etkisinin izlenmesi ve bu kapsamda istatistiki bilgilerin elde edilmesi mümkün olmaktadır.

33. Ticaret politikası önlemlerinden biri olan ithalatta gözetim uygulamasından kaçınmaya yönelik olarak gözetime tabi eşyanın gümrük kıymetinin gümrük vergisi mükellefinin beyanıyla artırılarak eşyanın kıymeti bakımından belirlenen birim başına asgari fiyatın üzerine çıkarılmasının önlenmesi amacıyla kuralla, kendi beyanı sonucunda ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerin kabul edilmeyeceği öngörülmüştür. Mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemesini sağlayıcı ve geliştirici tedbirler alınmasında ve bu çerçevede ithalat şartlarının yerli üreticiler üzerindeki etkisinin izlenmesinde kamu yararının bulunduğu açıktır. Bu itibarla ithalatta gözetim uygulamasından kaçınmak amacıyla gözetime tabi eşyanın gümrük kıymetinin belirlenen birim başına asgari fiyatın üzerinde gösterilmesinin önlenmesi ve bu yolla ithalatta gözetim uygulamasının sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla öngörülen kuralda kamu yararına dayalı meşru bir amacın bulunduğu anlaşılmaktadır.

34. Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik, öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını; gereklilik, ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını; orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

35. Kuralla, bir eşyanın kıymeti bakımından belirlenen birim başına asgari fiyatın altında veya belirli miktarların üzerinde ithal edilmek istenmesi hâlinde gözetime tabi tutulması ve söz konusu

malın İthalatının yerli üreticiler ve ülke ekonomisi üzerinde olumsuz sonuçlar yaratıp yaratmadığıma tespit edilmesi amacını taşıyan gözetim uygulamasından kaçınmak amacıyla gözetime tabi eşyanın gümrük kıymetinin belirlenen birim başına asgari fiyatın üzerinde gösterilmesinin önlenmesi ve bu suretle ithalatta gözetim uygulamasının sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Bu itibarla kuralla gümrük vergisi mükellefinin kendi beyanı sonucunda ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerinin kabul edilmeyeceğinin öngörülmesinin söz konusu amaca ulaşma yönünden elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

36. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasının yanında gerekli olması da icap eder. Gereklilik yukarıda da belirtildiği üzere hakka müdahale teşkil eden birden fazla araç arasından hakkı en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Hak ve özgürlüğü sınırlayan tedbirlerden hangisi diğerlerine nazaran hakkın norm alanına daha az müdahale edilmesi sonucunu doğuruyorsa o tedbirin tercih edilmesi gerekir. Bununla birlikte hakka müdahale oluşturacak aracın seçiminde kanun koyucunun belli ölçüde takdir yetkisinin bulunduğu da kabul edilmelidir. Zira yetkili kanun koyucu, öngörülen amaca ulaşılması bakımından hangi aracın etkili ve verimli sonuçlar doğuracağına ilişkin olarak isabetli karar verme noktasında daha iyi bir konumdadır. Özellikle alternatif aracın bulunmadığı veya mevcut alternatiflerin Öngörülen meşru amaca ulaşılması bakımından etkili olmadığı ya da daha az etkili olduğu durumlarda kanun koyucunun araç seçimi hususundaki tercih yetkisinin gereklilik kriterini sağlamadığının söylenebilmesi için çok güçlü nedenlerin bulunması gerekir (benzer yönde değerlendirme için bkz. D.C., B. No: 2018/13863,16/6/2021, § 48).

37. İthalat şartlarının yerli üreticiler üzerindeki etkisinin izlenmesinin mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almak bakımından büyük öıiem taşıdığı kuşkusuzdur. Bunun yanı sıra devletin piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması konusunda geniş bir takdir yetkisinin olduğu da dikkate alınmalıdır. İthalatta gözetim uygulamasının işleyişinin takip edilmesi ve kontrol altında tutulmasını sağlamak amacıyla Kanun’da başkaca bir yaptırım Öngörülmediği hususu da gözönüne alındığında kuralla öngörülen sınırlamanın kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında başvurulabilecek araçlar arasında olduğu değerlendirilmektedir.

38. İthalatta gözetim uygulamasından kaynaklanan yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla gözetime tabi eşyanın gümrük kıymetinin belirlenen birim başına asgari fiyatın üzerinde gösterilmek suretiyle ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerin kabul edilmeyeceğinin öngörülmesinde kamusal yarar bulunmakla birlikte bu yolla mükelleflere aşırı ve orantısız bir külfet yüklenmemelidir.

39. Gözetim uygulamasının temel amacı, bazı eşyaların ithalat miktarlarındaki artış ya da azalışların izlenmesi ve kaydedilmesi yoluyla söz konusu eşyalar için ileride bazı ilave korunma ve/veya mali yükümlülüklerin gerekip gerekmeyeceğinin belirlenmesidir. Başka bir deyişle gözetim uygulanmasına karar verilmesi durumunda bir malın ithalatında herhangi bir kısıtlama, vergi oranında artış, eşik kıymet belirlenmesi veya ek mali yükümlülük uygulanması gibi bir uygulamaya gidilmeksizin yalnızca o malın ithalatının takip edilmesini mümkün kılan Önlemler alınmaktadır.

40. Ayrıca gözetim uygulaması kapsamında değerlendirilmesine ve bu yolla ithalatının izlenmesine karar verilen eşyanın belirlenen kıymetin altında ithal edilmek istenilmesi hâlinde gümrük vergisi mükellefleri için öngörülen yükümlülük sadece gözetim belgesi ibrazı zorunluluğudur.

41. Öte yandan ticaret politikası önlemlerinden biri olan ithalatta gözetim uygulamasından kaçınmaya yönelik olarak gözetime tabi eşyanın gümrük kıymeti gümrük vergisi mükellefinin kendi beyanıyla artırılarak ödenmekte veya tahakkuk ettirilmektedir. Beyana dayalı vergilendirme mükellefe güven üzerine inşa edilmiştir. Dürüstlük kuralı, hukuki ilişkilerde kişilerin makul bir davranış standardı benimsemesini, karşı tarafın korunmaya değer menfaatlerini gözönüne alarak hareket etmesini ve bu yolla makul güvenin korunmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, vergi hukukunda dürüstlük kuralı hem vergi idaresi hem de vergi mükellefi tarafından uyulması zorunlu bir kural niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla itiraz konusu kuralla, mükellefin dürüstlük kuralına aykırı hareket etmesi hâlinde ödenen verginin geri verilmemesi öngörülmektedir. Kaldı ki gümrük vergisi mükellefinin ithalatta gözetim uygulamasından kaynaklanan yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla gözetime tabi eşyanın gümrük kıymetinin belirlenen birim başına asgari fiyatın üzerine çıkarmadan beyan etmesi hâlinde bu sonuçla karşılaşmayacağı açıktır.

42. Diğer yandan kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıklara karşı yargı yoluna başvurulması da mümkündür. Buna göre Kanun'un 211. maddesi kapsamında yapılan vergilerin geri verilmesine veya kaldırılmasına ilişkin taleplerin kabul edilmemesine ilişkin işlemlere karşı açılan davalarda, yargı makamları tarafından dava konusu işlemin hukuka uygun olup olmadığı incelenecektir. Bu inceleme sırasında yargı mercilerinin ithalat konusu eşyanın ticaret politikası önlemlerine tabi eşya olup olmadığı ve eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılmasının ticaret politikası önlemlerinden kaçınmak amacıyla yapılıp yapılmadığı hususu da incelenebilecektir. Nitekim "*... yükümlülerin, ticaret politikası önlemlerinden kaçınmak için kendi beyanlarıyla eşyanın gümrük kıymetini artırmalarını müteakiben ödenmiş veya tahakkuk ettirilmiş vergilerin geri verilmesi veya kaldırılması önlenerek, Dünya piyasa fiyatlarından daha düşük fiyatlardan ithal edilen eşyaların gözetim uygulaması kapsamında izlenmesi ve ticaret politikası önlemlerinin etkisizleştirilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. ”* şeklindeki gerekçesi gözetildiğinde kuralın vergilerin geri verilmesi veya kaldırılması talebinde bulunan yükümlünün kendi beyanı ile ithalat konusu eşyanın gümrük kıymetinin artırılmasının ticaret politikası önlemlerinden kaçınmak amacı taşımadığım iddia ve ispat edebilmesi imkânını ortadan kaldırmadığı anlaşılmaktadır.

43. Bu çerçevede ithalatta gözetim uygulamasından doğan yükümlülüklerden kaçınmak isteyen gümrük vergisi mükelleflerinin vergilerin geri verilmesi veya kaldırılması taleplerinin yerine getirilmesi imkânını ortadan kaldıran kuralın gümrük vergisi mükelleflerine aşın bir külfet yüklemediği ve kamu yararı ile mülkiyet hakkına yönelik kişisel yarar arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın orantısız bir sınırlamaya neden olmadığı, dolayısıyla mülkiyet hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 10. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 211. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ikinci paragrafına 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Kanun'un 13. maddesiyle eklenen "*...veya*

ticaret politikası önlemlerine tabi eşyanın gümrük kıymetinin yükümlünün kendi beyanı ile artırılması... ” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 25/1/2023 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan Zühtü ARSLAN	Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN	Başkanvekili Kadir ÖZKAYA
Üye Engin YILDIRIM	Üye Muammer TOPAL	Üye M. Emin KUZ
Üye Rıdvan GÜLEÇ	Üye Recai AKYEL	Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Üye Selahaddin MENTEŞ	Üye Basri BAĞCI	Üye İrfan FİDAN
Üye Kenan YAŞAR	Üye Muhterem İNCE	

Mevzuatlara Dönmek İçin Tıklayınız. **Adalet Bakanlığı İçin Link'e Tıklayınız.**